

STILETTEN

NR 1/92 ÅRGÅNG 7 UTGES AV STOCKHOLMSFÖRENINGEN FÖR INDEPENDENT LIVING.

NU KÖR VI!

Regeringen föreslår ny lag

Regeringen föreslår enligt pressmeddelande den 30.9.92, att en ny rättighetslag för personer med svåra funktionshinder införs – Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS.

Den nya rättighetslagen innebär bl a. att personer med svåra funktionshinder har rätt till biträde av personlig assistent. Enligt förslaget ska den enskilde kunna få insatsen genom att kommunen anordnar assistansen eller i form av ekonomiskt stöd för att själv vara arbetsgivare för assistenten. Den nya rättighetslagen föreslås träda ikraft den 1 Januari 1994.

STIL:s representanter var inbjudna till presskonferensen.

Krispaketet drabbar inte handi- kappreformerna

Handikappreformerna blev i stort sett oantastade i krispaketet, som var en uppgörelse mellan regeringen och Socialdemokraterna.

Den kommunala sysselsättningsgarantin kommer dock att senareläggas. Anledningen sägs vara det pressade läget på arbetsmarknaden.

□□□

Nu kan du köra bil med joystick, sid 5

STILETTEN

– Sveriges enda fack-
tidskrift på personlig
assistansområdet.

STIL, Stockholmskooperativet för Independent Living, är partipolitiskt obundet men arbetar handikappolitiskt för mer personlig makt åt människor med funktionshinder genom kontroll över de tjänster vi behöver för att leva ett liv på lika villkor, mot förtryck och diskriminering av människor med funktionshinder.

STIL, betraktar sig som en del av Independent Living-nätverket – den internationella medborgarrättsrörelsen för människor med funktionshinder.

Stödmedlemskap i STIL är öppet för alla. Medlemskap med rösträtt, förutsätter eget behov av personlig assistans.

Avgifter:

Medlemskap i STIL Idéell förening med röst-rätt	100 kr/år
Stödmedlem	100 kr/år

Prenumeration på STILETTEN ingår i medlemsavgift.	
Enbart prenumeration (för myndigh, organisat. mfl)	100 kr/år

Postgirokonto 73 66 70-1

Styrelsen:

Adolf Ratzka *	Ordförande	08.32 59 89
Sonja Ek *	Vise ordförande	0750.238 72

Övriga ledamöter:

Ingela Skyllberg *	08.604 72 38
Yngve Bejersten *	08.751 51 37
Gun Dalberg *	
Alberto Vargas *	
Birgit Cederborg *	

Suppleanter:

Gun-Britt Thorell *
Jan Palmblad *
Helena Eriksson *

STILETTEN ska i fortsättningen komma ut fyra gånger om året. Redaktörer för detta nummer har varit Sonja Ek, Adolf Ratzka och Roland Ewers.

Ansvarig utgivare: Adolf Ratzka

Layout: Roland Ewers

Postadress: STIL

Magnus Ladulåsgatan 49 (även besöksadress)
118 65 Stockholm
Tel: 08.720 19 90
Fax: 08.720 19 90

* Vi har satt detta tecken bakom de personer som har behov av personlig assistans. Därmed vill vi klargöra att vi betraktar personlig assistans som merit och avgörande förutsättning för att arbeta i STIL. Vi vill visa att vi talar i egen sak, av egen erfarenhet. Det är vi som är de bästa experterna på våra behov.

INNEHÅLL

STIL-information	2
Ledare	3
Joystick	5
Reseskildring	7
Rapport från Houston	9
Presentation av vår nye verksamhetsledare	10
Redaktören intervjuar sig själv	11
Ensam förälder har större chans	12
Europadagen	15
Recension av Karlavagnen	17
Sanna är toppen, men hon får inte bli min assistent	19
Rapport från England	21
Notiser	21
GIL, SMIL och EMIL	22
Tips för nybörjare	23

(Adolf skrev sin ledare mitt i krispaketskaoset. En del uppgifter där har därför redan hunnit bli inaktuella. Vi återkommer i nästa nummer med en utförligare bild av läget).

En reform att vara stolt över

Som ni vet lämnade handikapputredningen ett betänkande som bl a omfattar en personlig assistansreform. STIL har alltid krävt att medel till vår assistans ska komma från försäkringssystemet och inte från kommunerna. Vi känner allt för väl de stora skillnaderna mellan kommunerna när det gäller deras ekonomi och politiska prioriteringar. Personliga assistansbrukare kommer lätt i kläm.

Handikapputredningen föreslår att medel ska komma från försäkringskassan. Utredningen vill dock att de första 20 timmarna per vecka förblir under kommunalt huvudmannaskap samt att kommunen förblir ansvarig för den sk. dygnsvilan, alltså vårt timbehov under natten.

Vid STILETTEN:s pressläggning var det fortfarande inte helt klart i vilken form den personliga assistansersättningen hade överlevt de tuffa förhandlingarna om "krispaketet". Det kan inte skada att återupprepa våra argument mot ett kommunalt huvudmannaskap av "dygnsvilan".

De nedanstående synpunkterna grundar sig på STIL-medlemmars och andra brukares samlade personliga erfarenheter - verkligheten.

Tjänstemän och politiker som påstår att vår upplevelse är felaktig, är förmyndare.

ARGUMENT MOT KOMMUNALT HUVUDMANSKAP FÖR DYGNSVILA

Om dygnsvilan förblir kommunal, blir den personliga assistansreformen ett styckverk.

Dygnsvilan är den svagaste länken i kedjan och avgör kvaliteten på hela lösningen.

Om dygnsvilan förblir kommunal, får brukarna två huvudmän. Det leder till tvister om ansvarsfördelning, överklaganden och högre administrationskostnader. Brukarna och deras anhöriga upplever otrygghet.

De brukare som bor i en kommun med acceptabel service kommer inte att våga att flytta till en annan av rädsla för försämringar. Även om de eller deras anhöriga skulle få bättre utbildning eller arbete i en annan kommun. Många kommunala tjänstemän och

politiker räknar kallt med att de anhöriga ska assistera under dygnsvilan. Ytterst få kommuner ger idag brukarna möjligheten att anställa personliga assistenter för dessa tider.

De kommuner som har egna kommunala lösningar för dygnsvilan är få. Dessa lösningar är nattpatrull och boendeservice.

NATTPATRULL

Brukaren kan inte välja vem som kommer. Som en kvinna uttryckte det:

"När jag blev beroende av den kommunala hemtjänsten, förlorade jag kontrollen över vilka män som kom in i min sängkammare." Att vara tvungen att ta emot hjälp med intima saker av vem som helst, upplevs förnedrande.

Nattpatruller arbetar efter ett fast tidschema som görs upp i förväg. Patrullen går till en rad brukare, en efter en. När fördröjningar uppstår någonstans i "slingan", drabbas de andra brukarna också.

Många brukare behöver assistans på natten, regelbundet eller då och då.

Att vara beroende av nattpatrull i sådana situationer innebär långa väntetider. Det finns personer som tvingas kissa på sig, eftersom nattpatrullen inte kan komma direkt.

Nattpatruller ger ingen flexibilitet för brukaren. Man kan inte lägga sig när man vill.

Brukaren får assistans enbart i hemmet - "husarrestprincipen". Det är omöjligt att vara borta någon natt för resor, kurser osv. *Husarrestprincipen tillåter ingen normal livsföring.*

BOENDESERVICE

Assistans ges enbart i hemmet - "husarrestprincipen" som ovan.

Brukaren kan inte välja assistent. "Alla måste kunna gå till alla" är principen. Många brukare har komplicerade rutiner, tex. påklädning med korsett som ska ske på ett visst sätt. Hög personalomsättning gör att man ideligen måste träna upp personal, vilket tar lång tid och är mycket påfrestande för brukaren.

Personalen kommer ofta två och två,

även när det inte behövs. Den andra är med som sällskap. Mycket förödmande för brukaren, och samtidigt måste andra vänta.

Väntetider på över 60 min för assistans med läggning eller toalettbesök förekommer.

Man kan aldrig vara säker på om morgondagens planer håller. Det beror på tillgången på personal och om andra "hyresgästers" behov är viktigare. Prioritet avgörs av personalen.

De flesta "hyresgästerna" har inget arbete, ett sådant förutsätter ju att man kan hålla tider.

Vid personalbrist eller med ny personal tar morgonrutinen längre tid.

När färdtjänsten ringer på dörren, ligger man fortfarande i sängen. Färdtjänsten kan inte vänta och *man förlorar en arbetsdag.*

Med STIL däremot har man tränat upp personal som man kan lita på. Det är samma person, som hjälper mig ur sängen, kör mig till jobbet i min bil: vinster för samhället i form av minskade färdtjänstkostnader och en effektivare arbetskraft.

Boendeservice innebär stora ingrepp i brukarens sociala och geografiska rörlighet. Man kan enbart bo på de få ställen som kommunen har byggt. Utbudet på bostadsstorlek, ägandeform och läge är ytterst begränsat. Det finns inte många brukare som bor i boendeservice och har barn, av den anledningen att lägenheterna inte är tillräckligt stora.

BOENDESERVICENS EKONOMI

Boendeservice är dålig kvalitet för de flesta brukarna och höga kostnader för kommunen. Det finns alltid antingen för mycket eller för lite personal, eftersom brukarnas behov inte är förutsägbara.

Pga av den ineffektiva personalinsatsen blir kostnaderna per timme hos brukaren mycket höga.

I samband med förhandlingarna med Stockholms kommun 1989 räknade jag ut att en timme i boendeservice kostar 250 kr. På den tiden begärde STIL, och

fick, 153 kr/tim. Relationen är säkert fortfarande densamma.

BELASTNING AV FAMILJEN

De nuvarande stora bristerna i nattpatrull- eller boendeservice-lösningen tvingar många brukare att vara beroende av sina anhöriga, helt eller delvis. Detta stärker inte familjen utan innebär stora belastningar för de anhöriga.

En STIL-medlem bodde i boendeservice i Stockholm. Han hade rätt till 10 timmars assistans om dygnet.

1986 träffade han en tjej, de gifte sig, flyttade till Ästorps kommun i Skåne och köpte ett litet hus där.

Idyllen tog slut innan den började: Kommunen beviljade enbart 5 tim/dygn och talade om "hustruplikt".

Efter ett halvt år var kvinnan utbränd och äktenskapet sprack. Det tog honom lång tid att komma över den känslomässiga och ekonomiska chocken.

Mitt eget exempel: Min fru och jag vill adoptera ett barn. (Se artikeln i det här numret).

Ett av kommunens viktigaste argument mot oss som adoptivföräldrar är att man tror att min fru har så mycket att göra med "att ta hand om" mig att det inte blir tid över för barnet. Våra förklaringar om hur STIL fungerar, att min fru inte behöver vara min assistent, att hon kan arbeta heltid i sitt yrke, åka på semester och att jag klarar mig på egen hand, osv. biter inte.

STIL och dess möjligheter är fortfarande för okända, har inte hunnit ändra på människornas uppfattning om att ett funktionshinder är en katastrof för hela familjen, att alla anhöriga kommer att lida automatiskt.

Den personliga assistansreformen, om den blir helbra, kommer att ändra på den attityden. Medel från försäkringskassan för alla timmar kommer att innebära det största steget mot jämlikhet för människor med omfattande funktionshinder och deras anhöriga. Det är en reform som Sverige verkligen kan vara stolt över.

ADOLF RATZKA

STIL på rätt väg

Ett bevis på att STIL är på rätt väg är detta personliga brev till STIL:s ordförande Adolf Ratzka från ordföranden i Handikapputredningen och VD i Samhall, Gerhard Larsson.

Juli - 92

Adolf Ratzka

STIL och du har drivit opinion för diskrimineringsförbud och lagstiftning om ansvars- och finansieringsprincipen. Senast såg jag det brev till riksdagen, du delgav mig i maj.

Vi har nu avslutat Handikapputredningen med ett 6:e och sista betänkande. I detta föreslår vi bl a. det ni förordat.

För egen del har jag tagit intryck av din plädering och levnadssätt. Jag vill därför gärna delge dig vårt slutbetänkande som regeringen (= Bengt Westerberg) fick 28/6. Håll tillgodo!

Trevlig sommar

Gerard Larsson

Independent Living Import, ILI, är en grupp inom STIL som importerar produkter som tillverkas av handikapporganisationer i u-länder. Vi säljer dockor från Zambia, pedagogiska leksaker från Mexico och Thailand, hälsningskort, kryddor och té från Sri Lanka. Genom att sälja sina produkter i Sverige kan våra vänner i u-länder skaffa sig träning- och arbetstillfälle och bygga upp starka handikappföreningar. På det sättet kan de förbättra sin personliga situation och påverka samhället.

Om du vill köpa våra varor eller arbeta med i ILI, ring Bror tel 08-42 62 51

JOYSTICK

Simona är något av pionjär. Hon är den första kvinnan i Sverige som tar körkort i en bil utrustad med joystick. Joystickstyrning innebär att fordonet styrs med en liten spak istället för med ratt.

Simona är konstnär och vid sidan om rådgivare på STIL. Jag reste upp till AMU-gruppens körskola i Hedemora för en provtur

Lars Carlsson, som är körskolelärare, uppmanar Simona att svänga till vänster vid utfarten från skolan. Vi åker först igenom ett villaområde, där bl. a starta och bromsa mjukt tränas. Efter en liten stunds körning här styr Simona ner mot "stora vägen" för att träna körning i högre hastighet.

Joysticken är konstruerad så att den blir mindre "känslig" då man ökar farten.

Vid ca 38 km/h känner en dator av impulser som gör att körspaken blir mindre sensibel. Samma sak sker då man fortsätter att öka farten. Bilens rörelseutslag då man rör spaken skulle annars väsentligen öka, i proportion till

ökad hastighet. Detta skulle kunna bli svårt att hantera och det i sin tur vara en trafikfara vid oförutsedda händelser. Joystickstyrningen är alltså progressiv.

LÄMPLIG FÖR DOM MED RINGA MUSKELKRAFT

Med joysticken regleras även gas och broms. Bilen är automatkopplad och automatväxlad. Framför allt lämpar sig en joystickutrustad bil för dem som har ringa muskelkraft och som har behov av att sitta i rullstol under körningen.

Simona kör en Ford, som dessutom är utrustad med lift för i- och urstigning, fjärrstyrda dörröppnare och rullstolsfäste för

förankring av en elrullstol. Förarplatsen kan dessutom anpassas optimalt genom att reglaget kan förflyttas både i höjd- och sidled.

TV-BEVAKNING BAKÅT

Framför sig har Simona, som komplement till backspeglarna, en liten TV-skärm som visar full uppsikt över bakomliggande trafik. TV-skärmen är kopplad till en liten kamera som är monterad bakpå bilen och den kan föraren ställa in i rätt vinkel från sin plats.

Innan varje körning, gör man en säkerhetskontroll för att försäkra sig om att alla reglage fungerar som de ska.

I Simonas fall fick vi ställa in förarplatsen eftersom hon kör Sveriges enda körskolebil av det här slaget. Den måste justeras något för varje ny elev som kör. Så här höll vi på ett tag och till slut begav vi oss tillbaka till skolan igen.

Jag var imponerad över Simona och Lasse och fascinerad av den tekniska konstruktionen av bilens styrinrättning.

Anpassarna – och brukarna

I AMU-gruppens lokaler, i anslutning till körskolans, finns en anpassningsverkstad för bl.a. elevernas egna bilar. Enligt skolans eldsjäl Erik "Ecke" Lindgren, finns det egentligen lika många tekniska lösningar för att skraddarsy en bil som det finns elever.

Simona föreslog namnet "Elevhotellet möjligheten" för AMU-gruppen i Hedemoras nya lokaler i Haggården Rehab.

De skenbart stora engångskostnader som ett bil och körkortsbidrag innebär, skulle i kombination med personlig assistans i STIL-regi, göra många oberoende hela livet och på så sätt istället spara in enorma samhällskostnader i form av administration, dåligt fungerande färdtjänst eller dyr taxi, hemtjänst osv.

"Anpassarna" är handplockade och enligt Ecke är idérikedom, initiativförmåga, äkta vilja att hjälpa människor samt ett öppet sinne, egenskaper som står högt i kurs här.

Det hela går till på så sätt att brukaren först får träffa anpassarna, på verkstaden och diskutera igenom vilka behov som finns och vilka tänkbara lösningar som är möjliga.

Oftast innebär det att brukaren kommer med tips och råd angående anpassningsarbetet eftersom han/hon ändå är experten på sitt funktionshinder och sina behov.

Årligen anpassas ca 200-260 bilar. Det mesta är tekniskt möjligt att utföra, enligt Ecke. Men innan det praktiska arbetet påbörjas skall ombyggnadsplanen godkännas av Trafiksäkerhetsverket.

KUNSKAP FRÅN NORGE

Att joystickanpassa en bil har tagit upp till 6 månader idag, eftersom just denna typ av utrustning är relativt ny här i Sverige. Man siktar på att snart kunna utföra arbetet på ett par månader. I vårt grannland Norge har man

lite mer erfarenhet. Där finns redan ett antal personer ute i trafiken med joystickanpassade fordon. I Sverige är det än så länge fyra personer som har tagit körkort med denna typ av bil.

I Norge tar man körkort på sin egna anpassade bil, men här i Sverige måste man ha körkortet klart först.

Det svensk/norska samarbetet sker fortlöpande, och det händer att "experter" från Norge kommer hit på besök för någon gemensam teknisk problemlösning.

"Elevhotellet möjligheten"

Då jag frågade Ecke om framtidsplaner, fick jag höra att hela verksamheten står i begrepp att flytta till Haggården Rehab, en handikapp-anpassad anläggning bestående av ett tjugotal byggnader, på ett område av 21000 kvm.

Här finns bl.a. ett flertal boendeenheter, hobby- och fritidslokaler, simhall, kontorslokaler, verkstäder, restaurang med kök samt en aula och gymnastikhall.

CENTRALT OCH FUNKTIONELLT

Haggården ligger centralt i Hedemora, omgiven av natur och strövområden. AMU-gruppens körskola kommer att husera i en del av anläggningen som har fräschats upp med ny ändamålsenlig och smakfull inredning.

I programplanen finns förutom förarutbildning för människor med funktionshinder, praktisk yrkesrehabilitering, ADL-träning samt olika utbildningar för arbetsskadade och rörelsehindrade.

Körskolans enhet har ännu inte fått något namn och Simona föreslog spontant "Elevhotellet Möjligheten". Simona slog huvudet på spiken, vilka möjligheter kan inte erbjudas människor här?

ANN KEMPE

För Dig som är intresserad av att på video följa Simona på ett besök på körskolan och på en körlektion för att se hur en joystickanpassad bil fungerar, finns det möjlighet att se en film på STIL.

Kontakta i så fall Sylve Hansson på STIL:s kansli, tel: 08/720 17 50

Medlemmar i STIL har fått ett friare liv och givits möjlighet att resa en del genom att man inte längre är bunden till hemmet och att passa de tider när hemtjänst, ledsagarservice och färdtjänst kan komma. Med personlig assistans är ingenting längre omöjligt om än det finns många hinder för att kunna delta inom alla områden i samhället.

Det kräver ett stort mått av planering och framsynhet för att våga ge sig ut i miljöer som oftast inte är handikappanpassade. I förra numret av STILETTEN skrev Britt-Marie om sin oro inför resan.

Axplock från min resa till Wien

" Jag är i Wien. Som jag längtat efter så länge. Här bor jag underbart på ett trevligt hotell mitt i stan.

Första dagen var jag med på en stadsrundtur med buss. Vi besökte bl a Schönbrunns slott, som var fantastiskt vackert. Aldrig tidigare har jag sett så vackra salonger.

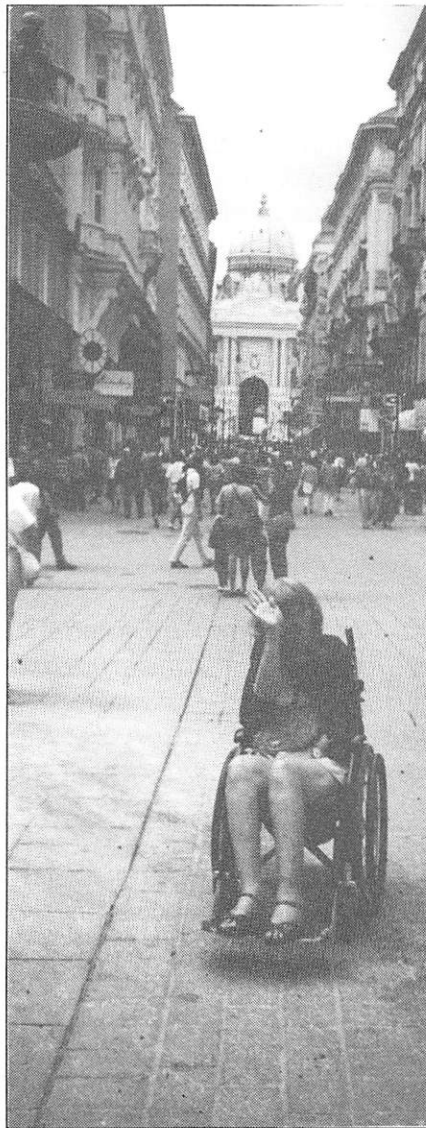
Vi passerade en plats där man höll på med arkeologiska utgrävningar. Man har hittat efterlämnningar av romarna. Bl a kunde man se att de hade haft både värme och avlopp i romarriket. Tänk att man kunde göra sådant redan då!

"

" En dag for vi på utfärd till Burgland, som gränsar till Ungern. Vi for genom ett stäpplandskap, stannade till i en stad som heter Rust och tittade på alla storkbon som finns där på hustaken.

Så ännu en stadsdag. Vi tittade bl a på Stefansdomen, en enormt stor kyrka i Wien. På kvällen gick vi till en annan av Wiens parker, Volksgarten, och lyssnade till wienermusik. När vi skulle hem upptäckte vi en minibuss som var mycket enkel att åka även med rullstol. Det var enkelt att lyfta in mig i rullstolen. Sådana bussar gick i trafik i de centrala delarna av Wien. Det var väldigt positivt för mig.

"

" En vecka var slut och mina båda assistenter den vecka for hem. Ner kom två nya assistenter. Jag satt på torsdagskvällen och väntade i vestibulen på hotellet. Som sällskap hade jag min freestyle, tack och lov. An-

nars hade jag haft svårt att klara den väntan, som blev två timmar längre än planerat.

Hild som var på väg med tåg till Wien blev försenad och det meddelande hon skickat nådde mig aldrig. Det låg en lapp i mitt fack på hotellet, men där hade den fastnat. Allt slutade dock bra, Hild och jag slutade i baren tillsammans med vin och toast. Vi väntade på Heidi, som kom ännu senare med flyget. Hon dök upp någon gång efter ett. Den kvällen kom vi inte i säng förrän vid tvåtiden.

"

" Det blev fredagmorgon och efter frukost gav vi oss ut på stadspromenad. Vi gick mycket till fots i Wien, men just denna dag tog vi också en "fiake"-tur (häst-skjuts) i den inre stadsringen. Lunch åt vi i Volksgarten. Dit återvände vi flera gånger under veckan.

"

" Det var lätt att komma fram i Wien med rullstol. Gatorna är släta och fina, trottoarkanterna inte alltför höga. Vi trängdes med miljoner människor, det var fortfarande mycket turister i stan, som marvärmen lockade ut många på gatorna.

"

" Så var det dags att leta efter en toalett igen. Jag blev helt desperat. Vi lyckades hitta en handikapptoalett, men den låg en trappa ner!

Vi måste ta oss ner och knappt hade vi börjat fundera på hur vi skulle klara det förrän flera människor rusade och hjälpte till att bära ner mig.

Efter besöket på toan stod de kvar och väntade för att hjälpa mig upp. Det var helt fantastiskt. Efter detta lilla toalettintermezzo gick vi tillbaka till Volksgarten igen.

Där, hör och häpna, la jag mig ner på en trapp-avsats till Teseustemplet. Där låg jag och vilade en timme. Sedan var jag "fit for fight" igen. Då drack vi upp vinet, åt upp resten av ost, frukt och bröd och gick därefter långsamt hem i skymningen. "

" Söndagen blev helt internationell. Vi for med buss till Wachau. Tyvärr regnade det. I utfärden ingick en tvåtimmars båtturen på Donau.

Den båten hade både handikapptoalett och en hiss för rullstolar upp till övre däck. I Melk gick vi in i ett enormt kloster.

Där var massor med människor och klostret var jättestort. Man kunde lätt gå vilse.

Där fanns många vackra ting, men för mig var det något som inte stämde. Det skulle ju vara ett gammalt kloster! Mycket riktigt, det visade sig att det var ett museum med hopsamlade saker från många tider.

Den byggnad vi gick i var bara 200 år medan klosterorden var 900 år gammal. Det var frustrerande för mig. Klockan gick fort, vi måste lämna visningen och ge oss iväg. Bussen väntade och först måste vi hitta en toalett. En värdinna fick följa oss ut, genom korridorer, över terasser, ner genom en hiss och igenom ännu en korridor. Där fanns toalett

och där fanns utgången.

Vi sprang, vi hade en brant backe att ta oss uppför innan vi nådde parkeringen.

Vi hann, där stod en av bussarna kvar. Vi var först till den! Nu var det vår tur att vänta. Några japaner hade gått vilse och höll på att missa bussen.

Till slut var vi där alla och vår guide kunde andas ut och bussen tog oss närmaste vägen tillbaka till Wien.

Den kvällen satt vi i baren. "

" Vi gick nog tre-fyra timmar varje dag. Överallt finns det utserveringar med kaffe, vin, juice, öl, smörgås, sallader. Det gör Wien till en otroligt charmig stad att gå på upptäcksfärd i. Det händer mycket. Wienarna är vänliga, man får hjälp av människor omkring när det behövs. "

" På tisdagen bestämde vi oss för att gå till konsthistoriska museet

Brueghels målningar tyckte jag var lekfulla, de var lätta och roliga att titta på. Trevliga färger, detaljrika.

Som vanligt blev vi sena, toalettbesök tar tid osv.

Vi skulle ut på kvällsutflykt och hade tänkt hinna hem och vila litet före. Men det hann vi inte. Det blev bara hem och byta.

Vi for till en by utanför stan, Grinzing, där vi besökte en vinstuga. Fast först åt vi middag på en typiskt wiensk restaurang.

På vinstugan var det musik och vin. Det var sång med basfiol och dragspel. Allt var mycket trevligt. "

" På onsdagen åt vi frukost sent. Det gällde att hinna ner till tio för efter halv elva fick vi ingen frukost. Det var på håret. Sedan gick vi till Wiens affärgata, där varuhusen ligger vägg i vägg. Tröttsamt, tröttsamt, men vi ville handla litet. Ja, mina två veckor i Wien närmade sig slutet, Hild for hem med tåget onsdag kväll och sedan flög Heidi och jag hem på torsdagen.

"

Epilog.

Min rädsla inför resan visade sig helt ogrundad, men jag har lärt mig att det är viktigt att vara uppmärksam på attityden hos assistenterna. Det är annars risk att det kan gå snett.

BRITT-MARIE SUNDFELDT

Relationen mellan assistent och arbetsledare är långt ifrån någon självklarhet.

Vi bad därför Britt-Marie berätta mer om attitydproblemen:

" Jag vill säga att jag har mina fel. Men jag är inte omöjlig att komma till tals med.

Det hände sig så i Wien att jag blev lämnad utanför en affär, i en låst rullstol. Där inte assistenten meddelade någonting utan gick och handlade åt sig själv.

Sista dagen på min resa, lämnade den ena assistenten Wien. Det var hon som hade delat rum med mig. Jag bad då den kvarvarande att flytta in i mitt rum eftersom jag behövde hjälp. Hon vägrade och sa:

– Tyst, annars går jag!

Jag hade tidigare varit på en mycket trevlig restaurang. Min assistent ville gå dit igen, men inte jag. Jag gav till slut efter för att hon skulle flytta in till mig och hjälpa mig. "

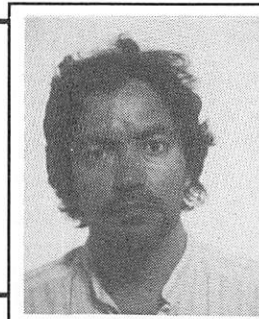
BRITT-MARIE SUNDFELDT

Alberto Vargas rapporterar här om en resa till Houston och ett besök hos stadens IL-grupp.

Alberto kommer ursprungligen från Uruguay och fick politisk asyl i Sverige 1981. Han är musiker och lärde sig spela av kompisar i hemlandet.

Alberto är arbetsledare i STIL och medlem sen 1988.

I Texas bestämmer VD:n

Den 29 december 1991 kommer vi fram till Houston i Texas. Efter att ha varit några dagar hos min bror, bestämmer jag mig för att besöka Independent Living i Houston. Jag vill själv veta hur det fungerar i USA.

Jag får träffa en jättetrevlig och intelligent tjej som heter Maria och hon kommer från Ecuador. Jag har en massa frågor att ställa till henne, medan min bror tar några bilder.

M: Vi jobbar för att människor med funktionshinder ska delta i samhällslivet i stället för det som bjuds dem – en skyddad och isolerad omgivning.

Vi har inga enkla lösningar utan vi hjälper folk att hitta sitt mål. Folk kan få stöd med olika saker från ramper, bilanpassning, personliga assistenter, bostadsanpassning, till arbete hjälpmedel, utbildning etc.

pande verksamhet? Är det Styrelsen, Årsmöten eller VD?

M: När det gäller den årliga administrationen, är det TRC, alltså finansören, som säger oss vad vi ska göra.

Sedan ser det ut som en trappa som går ner.

TRC:s order hamnar hos föreningen, som samtidigt är styrelsen, och sedan ger styrelsen oss, dvs. VD:n, order.

VD:n ger sedan order till dom anställda.

Det är VD:n som får information om hur ekonomin ser ut, var pengarna kommer ifrån och vad man ska använda dem till. VD:n samarbetar med föreningen och dom har möte varje månad (tror jag), för att kolla att medlen används på ett korrekt sätt.

Vi är proffs på att hjälpa människor med funktionshinder, säger Maria som kommer från Ecuador, och arbetar på Houston's IL-avdelning.

Alberto: Hej Maria, jag heter Alberto och kommer från Uruguay men bor i Sverige.

Maria: Hej, vad spännande.

A: Vad heter er organisation?

M: HCIL (Houston Center for Independent Living).

A: Vilken service erbjuder ni?

A: Hur finansierar ni det hela.

M: Texas Rehabilitation Commission är namnet på organisationen som ger oss pengar, och när jag säger vi, betyder det föreningen: Coalition for Barrier Free Living, Houston Center for Ind. Living. Det handlar om två skilda organisationer som samtidigt är enade.

A: Vem bestämmer centrrets lö-

Vi är en organisation av enbart professionella som är tränade och utbildade för att hjälpa människor med funktionshinder att uppnå självständighet vilket är centrrets främsta mål.

Vi har flera olika kampformer för att nå våra mål; i första hand använder vi oss av vårt rykte som professionella, om det inte ger ett positivt resultat, samarbetar vi med ADAPT, vilket innebär mera drastiska metoder.

ADAPT är en organisation som är uppdelad i de olika staterna i USA, vi har t.ex. ADAPT TEXAS, ADAPT COLORADO, från olika städer och stater. Deras kampform är genom direktaktion, d.v.s. strejk, protester, ockupationer etc. och det gör att de personer som är berörda känner sig rädda eftersom ADAPT

har "dåligt" rykte och det kan skada på olika sätt.

Vi åkte tex. till Wasington och där var femtonhundra människor med funktionshinder som protesterade framför Vita huset. Det är underbart att ha en så strukturerad organisation. De informerar oss om det som händer och i vissa fall demonstrerar vi tillsammans. Men vi anser oss skilda från dem även om vi är delaktiga i kampen, många gånger samlas vi för fredliga demonstrationer d.v.s. där det inte blir någon häktning. Under sådana demonstrationer kan TV och radio vara närvarande och det innebär propaganda för oss. TRC (Texas Rehabilitation Comission), ger oss fonderna och sedan ger de fonderna till föreningen som ger order till vår VD. VD:n håller konstant och direkt kontakt med föreningen och med TRC, och enligt vad de säger bildas en cirkel som kommer ner till oss, rådgivarna.

A: Ni talar om personlig assistans. Vem finansierar detta?

M: Det är staten Texas, fast det beror på.
T ex: Det kommer en kund till

oss, och vi jobbar som förmedlingsbyrå till en annan förmedlingsbyrå.

Många gånger när kunden själv kontaktar en förmedlingsbyrå, blir det ingen service alls, eller så får han eller hon vänta i evigheter.

De däremot som anlitar vår byrå får den service de behöver.

A: Vem fastställer assistentens lön?

M: Det är helt beroende av i vilken situation kunden befinner sig.

Om han får statsbidrag, står staten för detta.

A: Vem administrerar själva assistansen?

M: Det är kunden som bestämmer vem som ska assistera honom eller henne. Det vi gör är att bedöma vilken sorts assistans kunden behöver, med vilka människor den kommer överens bäst etc. och då letar vi via data den byrå som kan erbjuda sådana möjligheter, kontaktar den och rekommenderar kunden.

Om kunden erhåller statligt bidrag blir det hela mycket lättare för man betalar ingenting för

den servicen.

Men om det är någon annan som arbetar är det mera komplicerat för då måste kunden stå för hälften eller hela avgiften beroende på sjukförsäkring.

I sådana fall kan vi däremot kontakta andra organisationer som erbjuder assistans för en minimal avgift.

Vi försöker utvidga våra resurser.

Vi har haft ett möte angående inköp av lägenheter för människor med rörelsehinder som varken har bostad eller pengar för att betala hyran.

Vi kommer att starta en avdelning till i det här centret speciellt för sådana minoriteter.

A: Okej Maria, jag ser att du har mycket att göra så vi kör hem nu och hoppas att du har det bra och lycka till med jobbet.

M: Ingen fara och tack så mycket för besöket. Som du förstår brukar det inte komma folk så långt bortifrån för att intervjua oss. Jag hoppas att det inte blir sista gången, och att du skickar Stiletten till oss.

A: Hej då.

ALBERTO VARGAS

Vår nye verksamhetsledare, vem är du?

Bor: Birkastan med min fru Lena

Röker: Ja

Dricker: Det händer

Senast lästa bok: Skinwalker av Tony Hillerman

Vem är du?

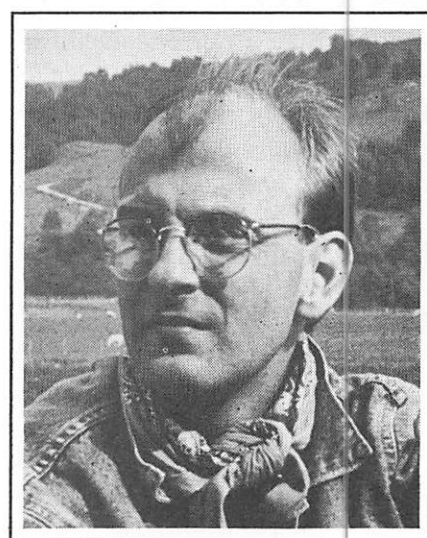
Jag är ursprungligen göteborgare. När kompisarna gjorde lumpen arbetade jag på Irland. Därefter studerade jag juridik i Uppsala, flyttade till Linköping, stannade där i sju år och byggde tillsammans med vänner upp ett dataföretag, idag ett av Sveri-

ges största "softwhere house"

Hur kom du i kontakt med STIL?

Det var genom en platsannons i dagspressen. Jag började som verksamhetsledare i maj och tycker idag, ett halvår senare, att arbetet blir mer och mer spännande.

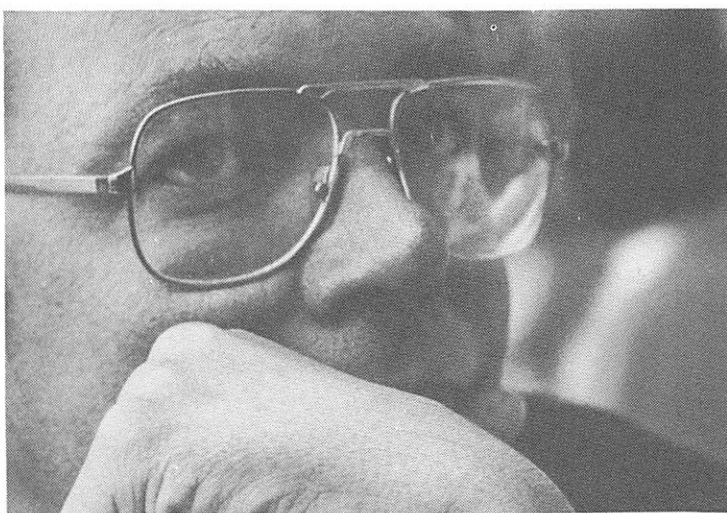
För närvarande söker vi nya lokaler. Vi väntar 35 nya arbetsledare, som förhoppningsvis också blir medlemmar, så arbete saknas inte på kansliet.

Eftersom STILETTEN saknar de stora drakarnas resurser, beslöt jag mig för att intervjua mig själv.

Hallå där redaktörn, Vem är du?

Rullstol: En gammal Spinner

Bor: Tvåa på söder, tillsammans med min medarbetare och älskade Jenny

Röker: Ja

Dricker: Gärna vin

Senast lästa bok: Dumskallarnas sammansvärjning

Vem är du?

– Jaa, jag fyller femtio vid jämna tjugohundra.

Jag har mina egentliga rötter på småländska höglandet, men en kraftig släng av den så kallade barnförslamningen födelseåret, bestämde större delen av min uppväxt till västkusten och då främst Skåne.

Hamnade därefter som nybliven tonåring med Beatles i öronen i kungliga huvudstaden, och på den vägen är det.

Vad har du annars för bakgrund?

– Ganska brokig, skulle man väl kunna säga. Ett antal högskolepoäng i några humanistiska ämnen. En gedigen skolning på Grafiska Institutet. En serie freelance-uppdrag inom journalistik och grafisk formgivning.

Hur kom du i kontakt med STIL?

– De senaste åren har jag varit involverad i ett omfattande kulturprojekt i förorten Sättra.

i det ingick som en del, ett projekt som i korthet gick ut på att samla in utjänta hjälpmedel här i Sverige och reparera dom för vidare befodran till Nicaragua.

TRÖTT PÅ JARGONGEN

Det var i det sammanhanget jag träffade Adolf Ratzka.

Vid de första mötena med honom var jag ganska avvisande. Jag var på min vakt.

Jag ledsnade på handikappvärlden med dess jargong och attityder för femton år sedan och placerade automatiskt Adolf i det facket.

Jag lyssnade väl med ett halvt öra på hans idéer, men tyckte nog mest att det lät som önsketänkande.

BLEV NYFIKEN OCH IMPONERAD

Nyfikenheten tog i alla fall överhanden. I somras letade jag upp visitkortet, ringde upp och vi avtalade om ett möte.

Jag blev både förvånad och mäktat imponerad över STIL:s utveckling.

Nu har du alltså åtagit dig att producera STILETTEN fyra gånger om året.

Vad har du för visioner om det?

– För det första tror jag nog att jag alltid har levat efter de principer som ligger till grund för IL-ideologin, vilket gör arbetet extra stimulerande.

STÖD FRÅN MEDLEMMAR

För det andra, och den kanske viktigaste förutsättningen, är att kunna inspirera medlemmar till att debattera, tipsa och förse tidningen med material.

Jag hoppas kunna göra en tidning, som lever upp till namnet och som utåtriktat både medverkar till rekrytering av nya medlemmar till STIL och som kan påverka politiker, andra massmedia, myndigheter osv. till en annan attityd i dom här frågorna.

Ett visst mått av underhållning tycker jag också är på sin plats.

ROLAND EWERS

Ensam förälder h

Adolf Ratzka och hans fru Dorothee vägras adoptera barn. –Vi diskrimineras på grund av mitt funktionshinder, säger Adolf.

Foto: Björn Wilhelmsson

När Adolf Razka och hans fru Dorothee Riedel-Ratzka från Stockholm ansökte om att få adoptera ett barn förra våren fick de en obehaglig överraskning.

– Mina hjälpmedel, elrullstolen och ventilatorn, var det hemutredarna såg av mig, säger Adolf.

Adolf och Dorothee är mycket kritiska till den summariska och fördomsfulla handläggning deras ansökan fått av myndigheterna.

De fick först avslag på sin ansökan av sociala distriktsnämnden. Efter överklagande till länsrätten fick de dock rätt. Meddelandet kom i den mest passande tid som kan tänkas för bud om barn –

dagen före julafton. Men i januari överklagade de sociala myndigheterna till kammarrätten.

Svenskar som vill adoptera måste först vända sig till de sociala myndigheterna på hemorten för att sökandens hemförhållanden och möjlighet att bli en bra adoptivförälder ska utredas. Socialnämnden eller en social distriktsnämnd fattar sedan beslut oavsett om utredningen innebär godkännande eller ej. Vid ett positivt beslut kan man därefter få hjälp med att hitta ett barn av Adoptivcentrum, eller andra privata förmedlingsbyråer, som godkänts av statliga NIA, Nämnden för Internationella Adoptioner.

LEVER ETT AKTIVT LIV

I nära fall har adoptioner av utländska barn under senare år godkänts för föräldrapar, där den ena haft ett omfattande rörelsehinder.

tande rörelsehinder.

Adolf Ratzka är 48 år. Han kom till Sverige i mitten av 70-talet, arbetar nu som byggnadsforskare på Tekniska högskolan och lever ett mycket aktivt liv.

Men – han insjuknade i polio i tonåren, använder idag elrullstol och behöver andningsstöd av en bärbar ventilator nattetid och ibland på dagtid. Hans funktionsnedsättning är dock enligt ett färskt läkarintyg stabil, han blir inte sämre.

Hans fru Dorothee är 39 år, icke-handikappad, och yrkesverksam som arbetsterapeut.

Adolf är också ordförande för STIL. Stockholmsföreningen för Independent Living, och arbetar mycket aktivt för att förbättra handikappades möjligheter till aktivt liv och deltagande i samhället, både i Sverige och utomlands.

ar större chans

HANDIKAPPFRÅGORNA OCH RÄTTSSÄKERHETEN

Man börjar nu även i Sverige upptäcka att det finns medborgarrättsaspekter i handikappfrågor.

Antalet indicier, som visar att människor med funktionshinder har sämre rättssäkerhet än andra medborgare, växer.

Exempel: de synsskadade demonstrerar mot förhöjd avgift för nummerupplysning.

Hörselskadade påpekar att det mesta TV utbudet är otillgängligt för dem. Rörelsehindrade är förbannade över att de som behöver rullstol för sin förflyttning, fortfarande inte kan åka vanlig buss i stan. I våras vägrades ett antal unga killar som kör rullstol att flyga med SAS till USA, eftersom man tydligen var rädd att de skulle störa övriga passagerare med lukt eller utseende. Det är sällan gående män nekas boka ett SAS-flyg med anledning av att de riskerar att dricka sig fulla och spy på medpassagerarna.

Samtidigt pågår utomlands främst i USA och inom EG en utveckling där man klart tillkännager att dagens samhällsutformning diskriminerar människor med funktionshinder.

Det finns några områden där man snabbt kan avläsa i vilken grad samhället diskriminerar minoriteter, om det nu gäller invandrare eller personer med funktionshinder. Ett av dessa områden är arbetsmarknaden.

Dagens statistik, där 68% människor med omfattande funktionshinder i arbetsför ålder är arbetslösa, talar sitt tydliga språk.

Ett annat kriterium är samliv/äktenskap och barn. Artikelnen här nedan visar hur myndigheterna idag förödmjukar människor med funktionshinder som söker tillstånd för adoption. Vi är fortfarande andra klassens människor i dagens Sverige. Vi får se om handikapputredningens förslag leder till en förändring.

"BORTSER FRÅN VAD JAG KAN"

– Hemutredarna vände sig till Socialstyrelsens rättsliga råd för utlåtande. Rådet ansåg i en mycket kortfattad bedömning utan argument att mina hjälpmedel betydde att det finns "medicinska skäl" varför jag inte duger som adoptivpappa, säger Adolf.

Adolf och Dorothee tycker att motiveringen är märklig eftersom den antyder att han skulle ha en sjukdom. Detta sägs också i klartext i rubriken till rådets utlåtande.

– Men min sjukdomsperiod ligger mer än 30 år tillbaka i tiden, säger Adolf. Efter det är jag frisk, men med funktionsnedsättningar.

– Och de resonerar inte ett dugg om vad jag faktiskt klarar i denna rullstol. Jag har tex. rest i ett utland som Nicaragua utan problem. Vad jag faktiskt

uppnått och åstadkommit i livet är tydligen ointressant. Vi fick inte ens träffa rättsliga rådet så att vi kunde korrigera deras fördomar.

"KLARAR INTE BLÖJBYTE"

Adolf och Dorothee hade till hemutredarna och sociala distriktsnämnden bl a. samlat kopior på artiklar och en psykosocial vetenskaplig avhandling, allt från USA, som visar på positiv utveckling för adoptivbarn i familjer med deras förutsättningar.

– Dessa exempel kommenterades aldrig. Det var som om ingen läst dokumentationen vi lade fram, säger Dorothee. Ingenting presenterades heller som sades motsatsen, förutom Socialstyrelsens utlåtande, som slaviskt upprepades.

– Både hemutredarna och distriktsnämndens ledamöter hade mycket svårt

att titta mig i ögonen, att överhuvudtaget prata direkt med mig, säger Adolf. De vände sig mest till Dorothee. Och de pratade nästan bara om hur omöjligt det skulle bli för mig att t ex. byta blöja på ett litet barn som skriker och ålar omkring. De reducerade föräldraskapet till enbart blöjbyte.

– Men det vi hade tänkt oss, säger Dorothee är att jag skulle vara hemma när barnet är litet.

Adolf och Dorothee påpekade också att Adolf som STIL-medlem organiserar sin egen assistans som hjälper honom, och att han genom det klarar praktiska situationer utan att vara beroende av Dorothee, vilket hemutredarna inte trodde. Hon skulle inte behöva jobba dubbelt.

– Men det gjorde bara läget värre, för

att ett barn skulle få för många människor nära sig och bli otryggt, berättar Adolf. De ville inte ta in att det finns goda exempel både i Sverige och framför allt i USA, som visar att det inte behöver gå så om man är försiktig.

IFRÅGASATTE KROPPSKONTAKT

Hemutredarna ifrågasatte också Adolfs förmåga att överhuvudtaget ha kroppskontakt med barnet.

– Vad gäller att ha kroppskontakt och närhet med ett barn fungerar det utmärkt för mig även när barnet växer upp, säger Adolf och visar bilder på vänners barn, 3-4 år gamla, som sitter i hans knä och verkar trivas bra.

– Jag är 1,87 lång. Det blir en väldig massa kroppskontakt, säger han och skrattar.

– Distriktsnämndens ordförande erkände själv bekymrat för oss att det här var ett ovanligt ärende för dem, förklarar Dorothee.

Bekymrad låter nämndens ordförande Willy Carlsson (m) också när han kommenterar ärendet:

– Det här är ju inget lätt beslut. Vi är imponerade av vad han gjort av sitt liv. Vad det gäller hans ålder så finns det ju ärenden där vi sagt ja till lika gamla sökande och andra som fått nej. Det är inte avgörande.

– Men när det kommer in ett negativt läkarintyg, som det vi fick av Socialstyrelsen, är vi nog skyldiga att ta hänsyn till det.

"LÄKARINTYG AVGÖR"

Finns det några aspekter av rättssäkerhet på det faktum att ni inte har erfarenheter av sådana här bedömningar och att Socialstyrelsens experter inte träffade paret?

– Vi har tagit in läkarintyg. Och vi har tagit vårt ansvar för att ge barn goda förutsättningar för utveckling. Det finns ingen rättighet att få adoptera. Föredragande i ärendet i Socialstyrelsens rättsliga råd är läkaren Ingrid

Colling.

– Åldern ligger honom i fatet. Vi har en informell gräns vid 40 år. Han har haft polio, har förlamningsskador i både ben och armar, elrullstol, åtta assistenter.

– Han klarar ju definitivt inte att sköta ett barn själv. Han måste ha någon som hjälper honom. Och hans fru kan ju inte sköta både honom och barnet. Ingrid Colling känner till de liknande fall som finns i USA.

– Jo men vi har ju olika regler. I USA är man mycket mer liberal.

– Frågan jag ska ta ställning till är om han under nästan 20 år framåt, tills han är 65, kan tänkas klara av att ta hand om ett barn.

Sedan säger hon, och skrattar till litet.

– Han kan ju inte ens ta sig till toa själv på bio, och när han reser med flygplan, utan kissar i en flaska innan han går in och sätter sig, eller i mörkret i biosalongen.

RÄTT ATT SLUPPA FÖRDOMAR

Adolfs och Dorothee har mycket kritik hur de blivit hanterade och har flera förslag på hur situationen kan förbättras för andra par med förutsättningar liknande deras.

– Det vi är mycket kritiska till är att man genom fördomar och en öppet erkänd okunnighet kan få sätta stopp för varje annan utväg för oss, säger Adolf. För är man inte godkänd av sina lokala sociala myndigheter, finns det ingen chans i Sverige. Och distriktsnämnden har här slaviskt följt Socialstyrelsens utslag. Vi har inte ens en möjlighet att knyta egna kontakter i ett land.

– Det hela är så oerhört respektlöst mot oss som människor och vår ärliga och väl överlagda önskan att ta emot ett adoptivbarn, fortsätter han. Alla påpekar för oss att det inte är någons rätt att få adoptivbarn. Det håller vi med om.

– Men det måste vara vår rättighet att få en rättvis och fördomsfri bedömning. Vi har gått igenom en känslö-

mässig process innan vi ansöker och det känns förnedrande att detta respekteras så litet, säger Dorothee.

ENSAMSTÅENDE STÖRRE CHANS

Slutklämmen i deras överklagande till länsrätten visar också på det som genomsyrar hela hanteringen av paret, nämligen att det är Adolf och hans funktionshinder som är problemet:

"Enligt våra utredare på familjerättsbyrån skulle Dorothee ha bättre chanser att få ta emot ett barn om hon vore en ensamstående kvinna."

Vi tycker att den avgörande fråga som länsrätten måste ta ställning till är:

På vilket sätt skulle vi tillsammans vara sämre föräldrar till ett adoptivbarn än Dorothee som ensamstående kvinna?"

Länsrätten kunde alltså inte finna något sådant sätt. Nu går ärendet vidare till kammarrätten.

– Den ändring vi skulle vilja föreslå i myndigheternas hantering av sådana här bedömningar i framtiden är naturligtvis att man måste ta in kompetenta bedömare om man själv inte har tillräcklig erfarenhet, säger Adolf.

– Och att det kommunala monopolet bryts så att t ex. Socialstyrelsen eller NIA får godkänna och kontrollera fristående adoptionsbyråer som gör utredningar och förmedlar adoptionerna. Också det är en garanti för att fördomar inte slår igenom lika starkt.

BJÖRN WILHELMSSON

TYCK TILL I STILETTE!

Europadagen

STIL-medlemmar på Slottsbacken i demonstration mot den diskriminering som den dåliga planeringen av gator, hus och kollektivtrafik innebär.

Det europeiska nätverket av Independent Living, ENIL och den tyska paraplyorganisationen för Independent Living ISL, har tagit initiativet till en internationell protestdag, Europadagen, för olika manifestationer mot diskriminering av funktionshindrade.

Den 5 maj genomförde ett antal STIL-medlemmar en demonstration.

(De övriga handikappförbunden i Stockholm uteblev trots inbjudan).

Man samlades på slottsbacken och körde mot centralstationen på Vasagatan.

De medförda plakaten krävde ett stopp på den diskriminering som allmän byggnation, kollektivtrafik och gatuplanering utgör.

Enligt planerna ingick någon form av civil olydnad dvs. en aktion som tydligt skulle illustrera demonstrationens innehåll. Dessa planer kunde dock inte genomföras, eftersom demonstrationen fick poliseskort.

POLISEN FICK INSIKT

De poliser som eskorterade, däremot, fick en god inblick i den aktualiserade problematiken, under den vådliga färderna mot centralen.

Bakgrunden till demonstrationen var ett gemensamt initiativ från ENIL och ISL (se ingress. Tanken är att den 5 maj ska bli en årlig gemensam dag för aktioner som påvisar och motverkar diskriminering.

STIL hade förberett sig med skrivelser till samtliga departement och regeringsmedlemmar.

Skrivelserna lämnades under demonstrationens gång.

KRAV PÅ EFFEKTIV LAG

En tremannadelegation från STIL uppvaktade dessutom riksdagens talman, Ingegerd Troedsson.

I skrivelsen krävdes en effektiv lagstiftning mot den diskriminering som praktisk otillgänglighet till allmänna transportmedel, lokaler och gator innebär. En sådan lag, ADA, finns redan i USA. Efter den lagen kan tex. en restaurangägare som genom några trappsteg i sin restaurang utestänger funktionshindrade, dömas till enorma skadestånd.

RED

GIL I GÖTEBORG

GIL demonstrerade utanför SDF, Stadsdelsförvaltningarna i Örgryte respektive Linnestaden.

GIL-medlemmar blev intervjuade i lokalradion.

Artiklar i GP och Arbetet, samt en mycket bra skriven artikel i lokaltidningen Vi Majbor.

□□□

Europadagen forts.

Här följer en översättning av det upprop vi fick från några handikapprörelser i Tyskland:

**Upprop om deltagande i Europadagen
en protestdag mot diskriminering av funktionshindrade människor, den 15:e maj 1992**

ENIL Dec 11

(Utdrag ur översättning)

Efter stiftandet av en omfattande lag mot diskriminering av funktionshindrade, lagen som kallas ADA, vilken gick igenom 1990 i USA, har ett antal organisationer med funktionshindrade i Tyskland och andra länder kämpat för en liknande lag.

I Tyskland tex. har en nationell sammanslutning för jämställdhet för funktionshindrade formats redan börjat organisera konferenser och andra aktiviteter för främjandet av en sådan lag.

Effektiv publicitet och politiskt "korridorprat" är det första steget för att åstadkomma en sådan lagstiftning, som ska gälla nationellt och i hela Europa.

I denna anda har ENIL, European Network of Independent Living, DPI, Disabled Peoples International och GCED, German Coalition for Equality for the Disabled beslutat sig för att arrangera en europeisk protestdag för lika rättigheter, och emot diskriminering av funktionshindrade människor, på "Europadagen", den 5:e maj 1992.

Avsikten med denna dag är att dra uppmärksamhet till diskrimineringen av funktionshindrade och att kräva en

omfattande lagstiftning för att råda bot på diskrimineringen. Genom att anordna föreläsningar och diskussioner, informationsdiskar, demonstrationer, blockader av otillgängliga byggnader och allmänna kommunikationsmedel, besök hos politiker etc. i så många städer och länder som möjligt. Så börjar en internationell kampanj för lika rättigheter för funktionshindrade.

Den tyska paraplyorganisationen för Independent Living, ISL och de tyska representanterna för ENIL kommer att stå för den övergripande samordningen av protestdagen, på internationell nivå. Med detta menas att vi kommer att förse er med en lista över specifika aktiviteter samt kontaktadresser på människor och grupper som medverkar på protestdagen. Dessutom kommer vi att samordna den internationella publiciteten och dokumentationen av protestdagen. De nationella och lokala organisationer som deltar i protesten ska själva samordna PR och mobilisera och grupper och enskilda som ska delta i protesten.

Av Uwe Frehse och Ottmar Miles-Paul, Kassel Tyskland

ÖVERSÄTTNING: MONICA ANDERSSON

Några planerade aktioner:

England

Handikappade människor demonstrerar i över 50 städer. Demonstrationer och blockad av otillgängliga byggnader i centrum av Taunton, Somerset.

Italien

Kampanjer i media i flera städer. Marsch genom staden Castelvetro centrum med uppehåll vid varje otillgänglig byggnad och avslutande uppvaktning av stadens borgmästare. Protester i centrum av staden Rom med påföljande konferens.

Österrike

Presskonferens i Linz och efterföljande paneldiskussion i samarbete mellan den lokala IL-föreningen och de större TV-bolagen och tidningarna i landet.

Ryssland

Fotoutställning i Moskva, med vidhängande presentation av IL: ideologi. Möte mellan representanter för den ryska regeringen och handikapporganisationer.

Portugal

Demonstration i Lissabon.

Belgien

Demonstration utanför ministeriet.

Bulgarien

Presskampanj, paneldiskussion i Sofia och debatt med representanter för regeringen.

Tjeckoslovakien

Ölika aktiviteter i Prag.

Danmark

Den danska bostadsministern får ta del av 100 foton från 10 danska städer, där brott mot dansk byggnadslag har begåtts, med avseende tillgänglighet för funktionshindrade.

Tyskland

Demonstrationer, protester och talkshows i över trettio tyska städer.

Finland

Demonstrationer i Helsingfors och möte med justitieministern, samt demonstrationer i Jvinsw.

Ungern

Rundtur i Budapest med rullstol ochamerateam. Besök i parlamentet om handikappades situation, konferens om personlig assistans och workshops om integrering av handikappade barn i skolorna. TV-show: ämne - handikappade i Ungern.

Wales

Brevkampanj till parlamentsledamöter och regeringsmedlemmar. Presskampanj. Aktioner mot utvalda lokala mål typ: pubar, biografier osv.

Utanför Europa:

Afrika

Demonstrationer i Kamerun

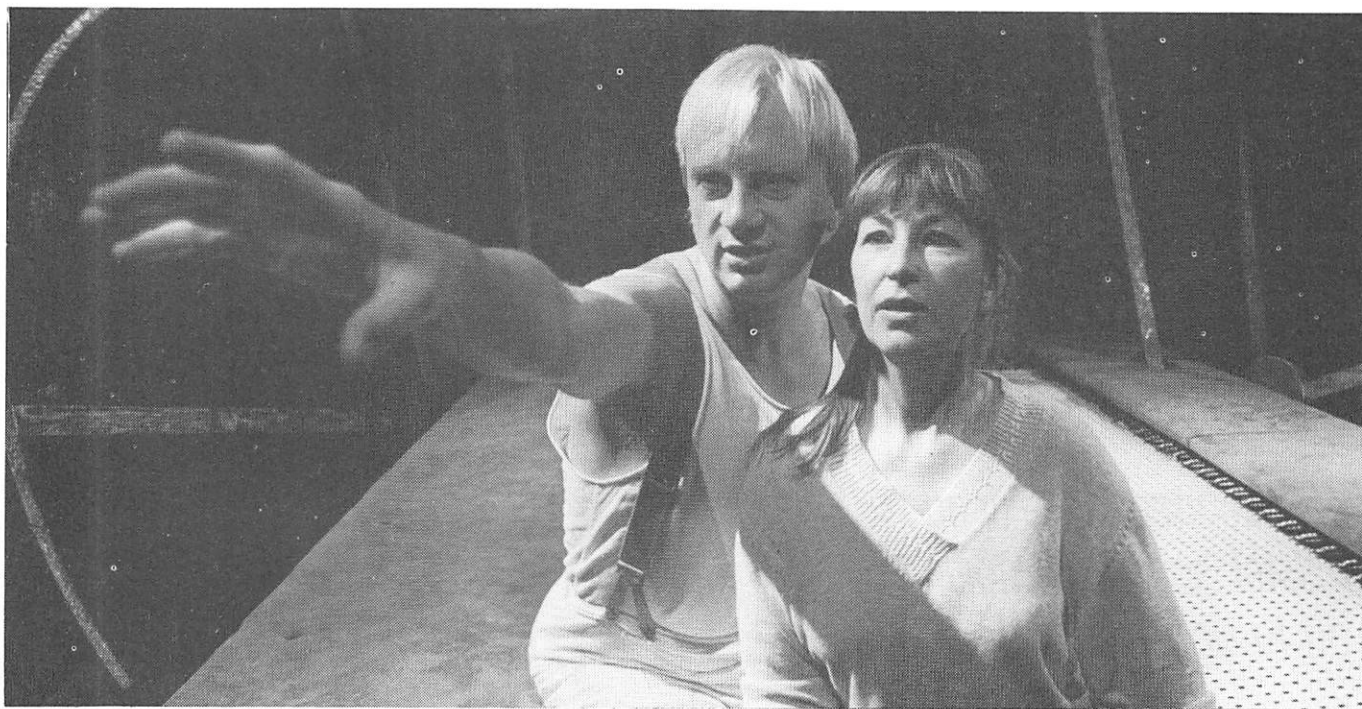
USA

Temavecka i Washington och konferens med över 5.000 deltagare.

□□□

Pjäsen fastnar i stolen

Anders Brunskog och Eva Werning sitter i den stora rullstol som är scen i Karlavagnen. Foto: Friteatern

Pjäs: Karlavagnen
I bearbetning och dramatisering av Gunnar Ericson
Utgångspunkten är Pockettidningen R nr 1, 1991, med texter av Rolf Carlsson och Marianne Rogalin

Regi: Gunnar Ericson

Scenen är en gigantisk stiliserad rullstol i trä. Sned och vind och med skevande hjul, som halvt sjunkit ned i scengolvet.

Själva sätet i rullstolen är en studsmatta. I den skuttar pjäsens huvudperson Björn, som spelas av Anders Brunskog, sanslöst, suveränt och med största självbehärskning omkring som en furie. Symboliken är enkel och klar.

Intellektuellt och känslomässigt har Björn inga gränser. Han är som vem som helst och i sin miljö är han mycket stark. Men nu är det trots allt så att Björn sitter i rullstol, och han bemöts hela tiden av omgivningen just som någon som sitter i rullstol.

MOTSÄGELSEFULLA BILDER

Pjäsens inledningsscen är en monolog där Björn först beskriver sitt liv, från skogsarbetsmiljö i norrland till nuvarande byråshef på Socialstyrelsen. Men han talar sedan om att han i beskrivningen utelämnat sitt handikapp, och det är dessa två motsägelsefulla bilder som blir pjäsens huvudsakliga tema. När Björn inleder ett förhållande med Kajsa, spelad av Eva Werning blir omgivningens reaktioner efter värre.

Dessa relationsproblem är allmängiltiga och också pjäsens styrka, men frågan är om inte det temat skulle få sin riktiga udd

riktat mot vecko/kvällspressens och reklamens totala objektivisering av kärleksliv och mänskliga relationer.

KVAR I SÄNGEN

I en scen bestämmer sig paret en dag för att stanna kvar i sängen och ringa återbud till hemtjänsten. Scenen snuddar vid frågor som i sig skulle vara grund för en egen pjäs.

Är det huvudpersonens våldokumenterade karriär som gör honom accepterad som individ, eller finns det andra värden? Den på grund av effektivitet alltmer krympande del av befolkningen som producerar, skapar nya frågeställningar. Om jag är utestängd från produktionen, vad är det då för värde jag har.

ROLIG OCH SENSUELL

I en annan scen mellan Björn och Kajsas far, spelad av Gunnar Ericson, snuddar pjäsen vid samma problemställning som

ovan, fast i en annan skepnad – fosterdiagnostik. Hade Björn funnits om en sådan var tillgänglig i hans barndom?

Pjäsen är välspelad, ibland rolig och sensuell, och tolkningen sammanfaller förmodligen väl med de reflektioner Rolf Carlsson och Marianne Rogalin gjort i sina texter. Jag kan ändå inte låta bli en egen reaktion. De viktigaste förutsättningarna för min egen självtillit har alltid varit bilen och rullstolen. Det räcker med en punktering på rullsolen så känner jag mig handikappad.

Karlavagnens scen är en rullstol som är omöjlig att ta sig fram med,

och det är just när jag tar mig fram med de bästa förutsättningarna, precis som en bilmekaniker använder sig av rätt verktyg, som jag fungerar bäst, och det är viktigt för mina relationer med omgivningen.

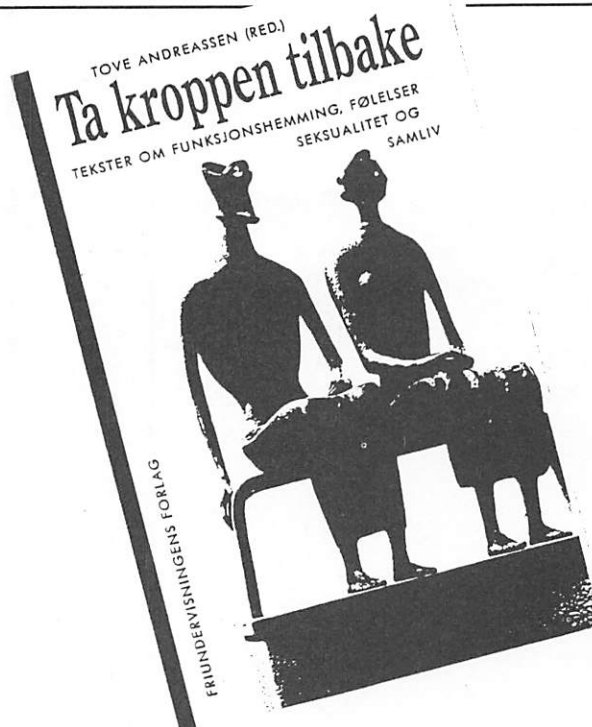
Karlavagnen manar till eftertanke men jag tror att det också behövs en pjäs som startar i en helvetesmaskin till rullstol som far omkring och vänder upp och ned på saker och ting i samhället.

EFTERDEBATT

Just den här kvällen följdes föreställningen upp av en debatt där Rolf Carlsson, några kolleger från Socialstyrelsen, ensemblen och en stor del av publiken stannade kvar och dryftade en del av ovan nämnda frågor.

Enligt pjäsens regissör består huvuddelen av publiken av människor som på olika sätt i yrkes- eller vardagslivet kommer i kontakt med handikappfrågor.

ROLAND EWERS

Ta kroppen tilbake

Tove Andreassen (red.)

Inför livet är några av oss som orkidéer och andra som maskrosor.

Vi tacklar livet så olika och våra möjligheter och begränsningar är också olika. Men alla önskar vi väl oss ett gott liv, inom ramen för dessa begränsningar som livet och kroppen utgör – gärna tillsammans med någon vi älskar.

Även om vi är funktionshindrade, så är vårt kärleksliv inte det. Detta visar texterna i den här boken.

Var och en på sitt sätt belyser de hur kärlek och längtan efter kärlek är en stark drivkraft och hur den ger styrka.

Men vilka villkor får kärleken när vi lär oss att våra kroppar är lama och vanställda?

Vår kropp – detta skal runt vår trängande själ – hur ska vi kunna göra den till vår, få styrka till att möta dagen och natten med öppenhet och nyfikenhet – och kärlek?

Om detta handlar denna bok, skriven av funktions-handikappade. Den handlar om att **ta kroppen tilbake**, som det den är – vår egen vidunderliga kropp.

Boken – på norska, kan beställas från:
Friundervisningens Forlag, Trollbukt 11,
Sentrum

0101 OSLO 1

Tel: Norge 02.33 11 07, Fax 02.33 46 30

Sanna är toppen, men hon får inte bli min assistent

Jag heter Anna Nordlander och är 15 år gammal. Jag har permobil och en gästol och en dator. Jag behöver flera assistenter som jag vill välja själv.

Sanna är en bra assistent till mej och hon ger mej mat snabbt och är glad och kul.

Jag längtar att allt strul tar slut, och Sanna får bli min personliga assistent till mej, och hon kan följa med mej till badet och på min fritid.

Anna

Förra sommaren segrade tre STIL-medlemmar i ett överklagande av ett beslut i Jordbro Sociala distriktsnämnd. Länsrätten fastslog då bl a följande:

"Vid ansökan om hemtjänstinsatser skall den sökande alltid informeras om att han eller hon kan få sin ansökan prövad individuellt enligt 6 § SoL."

"Kommunala riktlinjer eller regler kan aldrig inskränka den enskildes rätt till bistånd enligt SoL."

"Den enskildes lagstadgade rättighet enligt SoL kan således inte inskränkas genom generella besparingsbeslut."

"Det är behovet som skall styra och således inte om nämnden är villig att sluta avtal med kooperativ eller inte."

Avslutningsvis skriver Länsrätten att man förutsätter att nämnden

ser över sina rutiner när den prövar denna typ av beslut.

Anna Nordlander står just i begrepp att tillsammans med mamma Astrid överklaga sitt ärende i Länsrätten. Hon anser inte att hemtjänsten tillgodoser hennes behov.

Anna, som för närvarande går STIL:s arbetsledarkurs, vill bli medlem och anställa den assistent hon själv trivs med.

Distriktsnämnden däremot anser att omsorgen är väl tillgodosedd med nuvarande assistent. Man talar om det höga ränteläget och hänvisar till ett framtida mycket diffust kupongsystem. Ett system som ingen verkar veta hur det ska fungera.

Man tar för givet att Astrid ska ta ledigt från sitt arbete, eller att andra anhöriga ska rycka in vid utebliven vikarie osv.

– min dotters och den nuvarande assistentens personkemi stämmer inte alls, förklarar Astrid.

Assistentens tystlåtna och negativa attityd hämmar Anna, som är glad, utåtriktad och nyfiken. Annas ambition är, att under de förutsättningar som ett STIL-medlemskap innebär, skaffa sig ett arbete.

– Kommunen slarvar också med timrapporterna för ledsagarhjälp, berättar Astrid vidare. Det kan ta månader att få ut lönen ibland.

STILETTEN frågade Sociala Distriktsnämndens ordförande Bengt-Göran Arestav om inte beslutet att avslå, i det här fallet står i strid med Länsrätten fastslående i ett tidigare ärende:

"Social hemhjälp till endast basbehoven uppfyller inte kraven på en skälig levnadsnivå. Såväl aktivering som stimulering ryms inom denna nivå."

Bengt-Göran Arestav hänvisade då till att avtalet med STIL tillsvidare var uppsagt i avvaktan på det kupongsystem som man i den närmaste framtiden väntas gå över till.

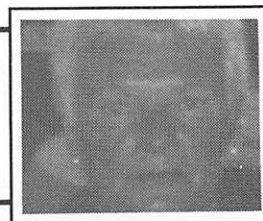
– Jag medger att behovet i det här fallet inte är helt uppfyllt, men olyckligtvis har det hamnat just i en brytningstid mellan två olika system, säger Arestav.

Vi har ansett att den nuvarande assistenten, tillsammans med den ledsagarsevice Anna får för närvarande täcker de nödvändiga behoven.

Bengt-Göran Arestav sade sig inte känna till något om de tröga lönerutinerna i kommunen.

ROLAND EWERS

Birgit Cederborg, STIL-medlem sedan 89 rapporterar från Disabled womens congress i Ashwellthorpe Hall i England 15-19 september 91.

Välorganiserat på Cypren men tufft i Bratislava

Ashwellthorpe Hall är en herrgårdsbyggnad med mycket gamla anor. Den omges av en stor park som i sin tur korsas av en liten flod. Desvärre är både huset och parken slitna och vanvårdade.

Namnet Thorpe tillkom ursprungligen under vikingarnas besök på 1000-talet. En storgodsägare vid namn Thorpe lät bygga herrgården. Han gifte sig med en fröken Ashwell och godset fick namnet Ashwell-Thorpe. Släkten är för länge sedan utdöd och vilar i Norwich Church.

Här på godset hölls Disabled womens kongress den 15-19 september 91.

Birgit Cederborg var svensk representant och hon representerade också STIL. Övriga deltagare kom från Danmark, Finland, Holland, Tyskland och Cypren. (England uteblev tyvärr p g a sjukdom)

Ashwell-Torpe med sina trånga ytor och svåra passager är långt ifrån handikappvänligt.

Att sköta hygien t ex. är en balansakt i den högre skolan. Mat och annan service var dock utmärkt.

Ett jätteplus var att det fanns en fullt handikappanpassad skåpbil till förfogande.

Den tog 14 personer varav tre rullstolsburna. Den hämtade oss på flygplatsen och den användes vid de utflykter vi gjorde.

Nedan redovisar jag några

samtal med deltagare. De ger en inblick i hur det kan fungera, eller inte fungera i andra länder.

MARIA LOUISA FRÅN MUNCHEN
Jag träffade Maria Louisa Pigarelli, ursprungligen från Italien, numera bosatt i Munchen.

Hon hade bara hört talas om IL, men jag rekommenderade henne att ta kontakt med dom i Munchen gäller det att hushål-

MARGITA FRÅN BRATISLAVA.

Både Margrita Zatrepalkova och hennes man från Tjeckoslovakien är funktionshindrade och har inte någon hjälp alls.

Lördagar och söndagar går dom istället till vänner som har det ännu sämre beställt och hjälper dom med hushållsgöromål.

Dom arbetar båda två. Hon översätter vetenskapligt material. Mannen har ett okvalificerat arbete och sköter det mesta hem-

la med timmarna. Där kan 5 timmars assistans/dag beviljas från kommunen utom lördagar och söndagar. De ska alltså räcka även till helger och nöjen samt till resor då assistenten är med 24 timmar per dygn.

Assistansen betalas av socialtjänsten. Färdtjänst kan man åka 500 mil per år utan kostnad.

Som ung bör man teckna en försäkring, det hade Maria Louisa gjort. Den täcker 14 dagars vistelse på sjukhus, annars får man betala själv.

ma. Ingen hemservice förekommer för deras del.

Ett kooperativ håller på att bildas i Prag och det hoppas Margita och hennes man mycket på.

Jag lovade att besöka dem i Bratislava nästa år.

MARJA OCH SARI FRÅN FINLAND

P g a sjukdom missade jag Marja och Sari Pelkonens bidrag om hur det är att vara handikappad i Finland.

I samtal med dom efteråt, rekommenderade jag dom att ta kon-

>>>

>>>

takt med Tröskeln som arbetar med Independent Living i Finland.

Marja har en egen handikappanpassad lägenhet genom sitt arbete men om hon skulle sluta sitt arbete så måste hon flytta. Hon vet inte vart hon skulle ta vägen då.

Sari bor tillsammans med sin pojkvän som hjälper henne med allt utom att laga mat. Det framkallar slitningar i förhållandet och hon tycker att situationen är jobbig. När hon inte bor med sin pojkvän, så bor hon hos sina föräldrar som då hjälper henne.

EFTYCHIA SAVVA OM CYPERN

På Cypern är det jämförelsevis väl sörjt för funktionshindrade. Cypern med sina 750 000 invånare är ett litet land.

Det ger möjlighet till ett socialt och utåtriktat liv.

Självklart finns det problem men Cyperns statliga socialpolitik har

alltid prioriterat förbättring av funktionshindrades liv.

Personlig assistans får man, dock inte 24 timmar om dygnet. Den sociala välfärden anställer en eller två personer, de flesta oerfarna, att assistera en eller två personer några timmar om dagen. I enstaka fall erbjuder man pengar så att den funktionshindrade kan anställa någon för assistans 24 timmar om dagen. I sådana fall bor assistenten i samma bostad som den funktionshindrade.

Funktionshindrade människor på Cypern är välorganiserade och varje funktionshinder har format sin egen organisation för att förbättra sin egen situation.

Staten har en avdelning vars ansvar endast är att distribuera och hänvisa folk till rätt myndighet eller organisation. Självklart tar ett problem tid att lösa och den funktionshindrade måste kunna övertyga staten om sitt behov.

Funktionshindrade kvinnor har ingen speciell organisation. Alla tillhör den förening som arbetar för deras speciella funktionshinder. Kvinnor anses där jämlika med männen.

En funktionshindrad kvinna kan även på Cypern vara medlem i en kvinnoorganisation med icke funktionshindrade kvinnor.

I förra årets riksdagsval var en funktionshindrad kvinna en av kandidaterna. Hon är sekreterare i en kvinnoorganisation. Tyvärr blev hon inte vald som riksdagsledamot.

Jag blev akut sjuk och måste dessvärre avbryta, men hann dock presentera STIL.

De fondmedel från Frauen Anstiftung e.V., Hamburg, som Disabled women network tidigare har erhållit har upphört fr o m. 1992.

Medel måste nu sökas från andra fonder om nätverket ska kunna fortsätta.

BIRGIT CEDERBORG

NOTERAT, TYCKT, TÄNKT OCH KLIPPT

HANDIKAPP -

ANPASSAT PÅ MTV

Sinéad O'Connor, aktuell för att ha förorsakat tittarstorm, genom sitt ställningstagande, för tredje världen mot påven och den katolska kyrkan, i det amerikanska underhållningsprogrammet "Saturday night live", förmedlar texten i sin video: "Success has maid a failure of our home", på teckenspråk.

□□□

VAR ÄR MUGGEN

PÅ SÖDERSJUKHUSET

Efter enträgna påstötningar saknar fortfarande det nyutnämnda katastrofsjukhuset på söder handikapptolett på akuten.

□□□

HEMTJÄNST

PÅ KUPONG

(Från DN).

Flera kommuner är på väg att införa en s k. hemtjänstpeng, ett slags kupongsystem.

Med en sådan kupong i handen är det meningen att man ska kunna köpa sin hemtjänst av privata entreprenörer.

Kommunen ska som nu bedöma behovet och räkna om det till en motsvarande summa pengar. För dessa pengar får brukaren ett kuponghäfte och ska sedan kunna välja olika typer hemtjänst ur det utbud som finns i kommunen.

Skattelagstiftning, anställningsförhållande och vilka krav kommunen ska ställa är frågor som ställer till besvär och måste besvaras. □□□

GENTJÄNST

ELLER BJÖRNTJÄNST

Den sk. Gentjänsten med förebild i USA har vunnit terräng i bl a. Holland och Danmark och finns nu även här.

Tanken är att yngre äldre, ska hjälpa äldre äldre. Genom ett poängsystem försäkrar man sig om hjälp när man själv blir äldre äldre så att säga. Inga pengar eller löner förekommer.

Modellen är hämtad från det gamla bysamhället, där solidaritet kanske både var en självklarhet och en förutsättning för alla. Som social företeelse att motverka ensamhet är det ett lovvärt experiment, men isolerat i dagens genomekonomiserade och specialiserade samhälle, kan det lätt missbrukas i kärva tider som nu. □□□

NOTERAT, TYCKT, TÄNKT OCH KLIPPT

FÄRDTJÄNST I LISSABON

I den danska tidningen Muskelkraft berättar Alfred Weiss om sin drömresa till Lissabon.

Han hade blivit varnad av många att staden är kuperad och inget att ta sig fram i med rullstol. Genom en privat tysk handikapporganisation fick han emellertid en mängd användbar information.

Bland annat fick han – hör och häpna – reda på att Lissabon har en fungerande färdtjänst som dessutom är befriad från byråkrati.

Med rullstol som enda intyg kan vem som helst, även utländsk turist, med en dags varsel, rekvidrera en liftbuss med plats för sju personer och fyra rullstolar.

Det är Companhia Central da Carris, Stadsbuss-servicen som också tillhandahåller denna service. Till ordinarie busstaxa får man åka från dörr till dörr.

Jag blev inte förvånad när guiden visade sig okunnig om dessa möjligheter, skriver Alfred, men hon lovade undersöka saken.

Dagen efter fanns ett meddelande i hotellreceptionen om att det bara var att säga till i receptionen en dag innan och då meddela tidpunkt för resa tur och retur. Och det fungerade utmärkt.

□□□

GIL I GÖTEBORG

GIL, Göteborgs Independent Living bildades i november 1987, och har nu mellan 40-50 medlemmar i den idéella föreningen.

Kooperativets medlemmar är ett 20-tal.

Reglerna är strikta. Man kräver genomgången arbetsledarkurs, beviljat bidrag från stadsdelsförvaltning, och dessutom en personlig bedömning av GIL, om man är lämplig som arbetsledare.

– Vi har avtal med 4 stadsdelsnämnder. Av 21 sådana har vi medlemmar i 10. Vi har just nyanställt en kontorist och ser fram mot 94 då den nya lagen träder i kraft, säger Rolf Bergfors, ordförande i GIL, som just återvänt från en konferens i Berlin, om lagstiftning mot diskriminering. □□□

SMIL I MALMÖ

SMIL startade 1 oktober 90 som ett projekt i kommunens regi, och är fortfarande ett projekt, begränsat till 15 personer.

SMIL är en idéell förening med 15 medlemmar och 40 stödmedlemmar.

Yvonne Ferrari, ordförande arbetar nu tillsammans med, en vid denna tidnings pressläggning nyanställd, på kansliet, vilket har funnits sedan 1 oktober 92.

– Det första året skötte jag ensam alla löneutbetalningar och bokföringen i hemmet, vid sidan om mitt ordinarie arbete, säger Yvonne.

– Nu har i alla fall vår kommunkontakt på äldreomsorgsenheten kommit med en utvärdering, där han föreslår att SMIL ska permanentas, så vi ser framtiden an med tillförsikt, avslutar Yvonne. □□□

EMIL I ESKILSTUNA

EMIL, Eskilstuna Modellen av IL bildades våren 92.

– Med Eskilstunamodellen vill vi försöka skapa en variant av IL som tar mer hänsyn till dom som inte klarar av arbetsledarfunktionen fullt ut, något som STIL inte har varit men kanske är på väg mot, säger Kicki Aqvilonius.

Vi förhandlar med kommunen, som har föreslagit att kommundelarna ska teckna avtal var och en för sig.

Kommundelarna anser däremot att kommunen ska sluta centralt avtal.

Principiellt har kommunen beslutat säga ja till entreprenader typ EMIL, fortsätter Kicki, men i praktiken mehandlas vi som mindre vetande. Man ser inte till sakfrågan. Det finns ingen dialog och det är något som speciellt folkpartiet här protesterar mot.

DISKRIMINERANDE FORMULERINGAR

I svaren på våra förhandlingsförslag säger man bl a att det är absurt att vi skulle klara av den ekonomiska och administrativa biten.

Man anser det också självklart att sekretesslagen inte kan gälla EMIL.

EMIL överklagar nu till kammarrätten, så vi avvaktar slutar Kicki Aqvilonius, ordförande i EMIL i Eskilstuna. □□□

Tips för nybörjare

Barbara Silfverskiöld-Linden, som är en av de arbetsledare som var med från början i STIL-projektet, medverkade i förra numret av STILETTEN med goda råd till nybörjare i STIL.

Vi återkommer här med en komprimerad version för nytillkomna läsare.

Var inte rädd

Var inte ängslig i onödan. Det förlamar handlingskraften.

I efterhand visar det sig nästan alltid att farhågorna var obefogade.

Att sätta igång

Lägg fram vilka behov du måste få täckta i kontakten med din hemtjänstassistent. STIL har en ckecklista.

Extra timmar

Glöm inte att du kan behöva extra timmar för din fritid också, samt extra timmar för att "lära upp" nya assistenter.

Övergångstid

Kom i avtalet med ditt socialdistrikt eller kommun överens om en väl tilltagen övergångstid tills du kan sluta med hemtjänsten för gott.

"Katastrofklausul"

Sätt in en klausul i avtalet om att få anlita hemtjänsten om katastrof skulle uppstå. Ditt eget assistentsystem kan aldrig bli helt säkert.

Tacksamheten försvinner

Det handlar om dina rättigheter att få andra saker utförda än de mest primära. Efterhand kommer din tacksamhet och din tålmodiga väntan på hjälp (sviter från hemtjänsten) att försvinna.

Rekrytera personal

Du är nu arbetsledare och ska anställa personal. Det kan kännas ovant och kräver ett stort mått av självkännedom. STIL har även här handledning.

Djungeltelegrafen

är kanske den bästa, d v s. tips kommer

från bekantskapskretsen, släkt och vänner, andra assistenter eller andra STIL-medlemmar.

Annonsering

Annonsering kan bli dyrt, men små annonser i lokalpressen är ofta billiga och effektiva.

En fördel med lokala annonser är att de som svarar förmodligen bor i samma område.

STIL:s gemensamma annonser har också gett bra resultat.

STIL:s register

STIL har upprättat ett ganska omfattande register över assistenter som du kan välja ur.

Andra sätt

Du kan göra flygblad och dela ut i brev-lådor, sätta upp i butiker, på bibliotek eller liknande.

Intervjuer

Begär referenser och fråga noga ut var och med vad den sökande tidigare har arbetat. Fråga gärna också vad dom har tänkt sig att arbetet ska innebära.

Berätta utförligt om dina behov.

Framhåll vikten av att hålla tider och att tex. ringa återbud i god tid.

Den sökande måste förstå att du absolut inte får bli lämnad utan hjälp.

Be dem hålla sig till vad ni gemensamt avtalat vid anställningen.

Vikarier

Skaffa vikarier (det ger ett skyddsnät vid sjukdom mm) och "håll dom varma" genom att ge dom arbete av och till. Det finns många som vill jobba sporadiskt vid udda tider o s v.

STIL:s ideologi

Vid intervjun är det bra om du talar om varför du har tagit steget att gå med i STIL och vad det innebär.

Provanställning

En bra lösning är en provanställningstid så att båda kan "känna på".

Hygien

Hygien är viktig och du bör försäkra dig om att den du anställer inte har någon form av infektion och är beredd att sjukskriva sig vid varje misstanke om en sådan.

Schemaläggning

Ett schema är som ett pussel och det tar tid att få det att fungera. Man får absolut ta hänsyn till vilka tider assistenterna önskar arbeta och försöka sätta ihop schemat så att alla blir nöjda.

Men glöm inte att det är du som bestämmer i slutändan.

Hela timmar bör du räkna med i undantagsfall halvtimmar, men aldrig kortare pass. Det blir annars nästan omöjligt att göra en bra sammanställning.

Gör gärna upp listor på arbetsfördelningen, på vad du vill ha gjort och berätta hur du vill ha det gjort. I vissa fall kan det underlätta om du också talar om varför si och så.

Undvik att låta assistenter arbeta utöver sin schemalagda tid vid återbud och liknande. De behöver sin ledighet.

Se istället till att du har en ring av tillfälliga inhoppare.

Konflikter

Det går inte att gå på kurs för att lära sig leva nära andra. Men tiden ger erfarenheter. Försök i alla fall att bearbeta och tala ut om problemen och försök då du, för din del, vara så rak som möjligt.

□□□

**Gå STIL:s
arbetsledarkurs!
Kontakta kansliet för
närmare information.
Tel: 08.720 19 90**

Nästa nummer i februari 93

STILETTEN **BEHÖVS OCH BEHÖVER DIG!**

**Skriv, fotografera,
spara pressklipp, håll ögo-
nen öppna och tipsa!**

STIL
Magnus Ladulåsgatan 49
118 65 Stockholm
Tel: 08.720 19 90